

TÚRAJAVASLATOK

A TERMÉSZET ÉLMÉNYE
A BALATON MELLÉKÉN ÉS A BAKONYBAN

Balaton-felvidéki
Nemzeti Park

Csopak
2013

TÚRAJAVASLATOK
A TERMÉSZET ÉLMÉNYE A BALATON MELLÉKÉN ÉS A BAKONYBAN
Csopak, 2013.

Írta: **FUTÓ JÁNOS**

BARCZA GÁBOR, KENÉZ ISTVÁN, KOPEK ANNAMÁRIA, LELKES ANDRÁS,
ROZNER GYÖRGY, SOMLAI SZILÁRD, VERS JÓZSEF
szövegeinek felhasználásával

Borító terv: **VIRT EMESE**

Fotók:

BALOGH LÁSZLÓ, BÁRÁNY LÁSZLÓ, BAUER NORBERT, EGRI CSABA, FEHÉR CSABA,
FUTÓ JÁNOS, FUTÓ PÉTER, KORBÉLY BARNABÁS, KORINEK-SCHÖNTHAL ELISABETH,
KOVÁCS BÉLA, KOVÁCS RICHÁRD, LADÁNYI TAMÁS, LELKES ANDRÁS, MÁTÉ BENCE,
MAGYARI MÁTÉ, MÉSZÁROS ANDRÁS, NAGY LAJOS, NAGY ZOLTÁN, SINKA GÁBOR,
SOMLAI SZILÁRD, SZENTHE ZOLTÁN, TÓTH SZABOLCS, VERS JÓZSEF, VÖKŐ LÁSZLÓ,
ZÁBRÁK KÁROLY

Kiadja a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: **PUSKÁS ZOLTÁN IGAZGATÓ**

Támogató:

Prospektus Nyomda, Veszprém

ISBN: 978-963-88693-2-6

www.bfnp.hu

Újszerű kiadványunkkal ahhoz szeretnénk segítséget nyújtani, hogy a természeti értékek iránt érdeklődő gyalogos túrázók és a járművel érkező kirándulók könnyen megtalálják a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság (BfNPI) területén, illetve a Bakony–Balaton térségében lévő különleges látnivalókat. A közismert túracélpontokon kívül számos olyan érdekes útvonalat is ajánlunk, amit általában még nem ismernek a kirándulók. Bejárásukhoz kifejezetten javasoljuk a nyaralási szezonon kívüli tavaszi és őszi időszakot, és szerepeltetünk még néhány téli túrát is.

Könyvünk egyúttal ismeretterjesztő célokat is szolgál; rövid magarázatokkal mutatja be egy-egy tájegység legérdekesebb földtani képződményeit, ritka növényeit, állatvilágának egyes képviselőit, továbbá több kultúrtörténeti nevezetességet is.

Mint látni fogják, a Dunántúl közepének tájtipusokban e leggazdagabb régiója változatos geológia felépítéssel rendelkezik. Ebből és a morfológiai sokszínűségéből következően igen sokféle élőhelyi környezet alakult ki e csodálatos tájon, ahol a gyakoribb fajok mellett számos védett, ritka növény és állat él. Különös aktualitást ad a kötet megjelenésének, hogy a Bakony–Balaton Geopark 2012 őszén felvételt nyert az Európai Geoparkok Hálózatába.

Néhány számadat a fotókkal gazdagon illusztrált könyvről: 5 megye területén 10 tájegység 75 túrájának több száz látnivalóját kínálja írásunk.

A kötet összeállítása az alábbi szempontok szerint történt.

Hangsúlyosabban szerepel a Balaton környéke, miután a BfNP is itt helyezkedik el, de tekintünk a Bakony távolabbi térségeire is, ahol szintén számos védett terület és rengeteg érdekesség található. A túrák mindig a települések valamilyen könnyen megközelíthető, jól azonosítható helyéről indulnak ki, és körút-

ként – kevés kivételtől eltekintve – ugyanoda térnek vissza. Időtartamuk általában néhány óra, de vannak egész naposak is. Túlnyomórészt jelzett turistautakon haladnak, de néhány jelzetlen szakasz óhatatlanul belekerült, mert nem minden természeti értékhez vezet festéssel jelzett út.

A gyalogos túrák többnyire nem igényelnek az átlagostól eltérő edzettséget. Megadjuk az útvonal hosszát, valamint méterben jelezzük a legyőzendő szintkülönbséget is. Minden tájegységnél egy-egy kerékpáros túrát is javasolunk.

Az útvonalak zömmel valamilyen földrajzi-földtani képződményhez (pl. szikla, barlang, kőzetfeltárás, forrás, patak) kapcsolódnak, hiszen ezek jobban „elviselik” az erőteljesebb turizmust. Emiatt nem vagy épp’ csak jelzésszerűen szerepelnek a növény- és állatvilág védelme szempontjából érzékenyebb helyszínek. Az útközben előforduló „biológiai jellegű” látnivalókról viszont szót ejtünk.

Az útvonalak bejárásához turistatérkép (Balaton, Keszthelyi-hegység, Déli-Bakony, Északi-Bakony, Somló) mindenképpen szükséges. Ennek az az egyszerű oka, hogy a könyv mérete nem teszi lehetővé részletes útvonalterképek közlését. A turistatérképek esetleges későbbi útvonal- és turistajel-változásaiért ugyan nem tudunk felelősséget vállalni, de a leírások segítenek a terepi eligazodásban.

A tájegységekről és az egyes látnivalók nagy részéről az elmúlt másfél évtizedben számos ismeretterjesztő kiadványt jelentetett meg a BfNPI, amelyek a látogatóközpontokban kaphatók vagy megrendelhetők az Igazgatóság központjából (8229 Csopak, Kossuth L. u. 16). A nemzeti park honlapján (www.bfnpi.hu) részletesebb leírások olvashatók a tájegységekről, valamint az összes védett területről. Jó túrázást kívánunk!

BALATON-FELVIDÉK TÁJEGYSÉG

A klasszikus tájféldrajzi beosztás szerint értelmezett – Badacsonyörstől Litérig húzódó – Balaton-felvidéken belül e fejezet csak a sajátos megjelenésű keleti résszel ismerteti meg az érdeklődőt (a nyugati részek a további fejezetekben szerepelnek). A Cholnoky Jenő földrajztudós által bevezetett fogalom – Balatoni-Riviéra – talán itt mutatja legjellemzőbb arculatát. A Balaton minden évszakban és napszakban más-más színű vízfelülete nádasokkal bélelt öblözeteivel kapcsolódik az alacsony fekvésű partvidékhez. Fölötte kezdődnek a hajdan szőlőkkel és gyümölcsösökkel beültetett napsütötte lankák, amelyek manapság zöldövezeti üdülőterületté alakulnak át.

Az emberkéz változtatásai viszont alig érintették a legmagasabban fekvő, köves talajú karsztbokorerdőkkel, cseres-tölgyesekkel borított hegytetőket. A táj szépségét fokozzák a széles dolomit fennsíkba vágódó, és a parti hegyláncolatot mély szurdokvölgyekkel átrése-

lő patakok. A gyors folyású sédek mentén még a forró nyarakon is hűvös, párás környezetben kirándulhatunk.

E természetes feltárások jó néhány geológiai érdekességet hoztak felszínre; karrmezők, sziklabordák, megdőlt kőzetrétegek teszik változatossá a látványt. A föld alatti világot a turizmus számára kiépített Lóczy-barlangban tanulmányozhatjuk.

A keletebbre elterjedt vörös homokkő szó szerint tovább színesíti a tájat, és nem csak a rőt színű talaj révén. Kedvelt építőköként számos régi és újabb kerítés, ház, borospince falában, kikötők mólójában találkozhatunk vele. Már a rómaiak is szívesen alkalmazták és néhány Árpád-kori műemlék templom is ebből áll.

A szubmediterrán éghajlat tükröződik a melegkedvelő növények és a virágaikat látogató gazdag rovarvilág elterjedésében is. Tavasztól ősziig lepkék tarkaságában gyönyörködhetünk eldugott erdei tisztásokon, napsütötte sziklagepeken.

MEGKÖZELÍTÉS

Balatonfüred É-i városrészén, a központtól a KΩ jelzés vezet az Öreghegyi utcában található Lóczy-barlangig, ahová gépkocsival is el lehet jutni.

TÚRA

2 km, 130 m, 1,5-2 óra, gyalogos
Parkoló–Lóczy-barlang–(ZΔ)–Jókai-kilátó–(K)–
Aranyember útja (tanösvény)–(Z)–parkoló

TUDTA-E?

Jókai Mór szenvedélyesen szerette a természetet; még saját ásványgyűjteménye is volt. Természetrajzi ismeretei révén műveiben érzékletes leírásokkal tudta bemutatni a különböző magyarországi tájakat.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonfüred: Jókai-villa, Tagore-sétány, Kosuth-forrás (szénsavas), Vörös templom (1)

BARLANGMÉLYTŐL A HEGYTETŐIG

A város egyik leghíresebb természeti képződménye, a kiépített Lóczy-barlang. A korlátozottan nyitva tartó, világítással ellátott, kényelmesen bejárható barlangot **(4)** feltétlenül javasoljuk megtekinteni. Röpké fél óra alatt a hegy gyomrában is megismerkedhetünk a ferdén dőlt, igen látványos kőzetrétegekkel, a hévizek által gömbüstösre oldott, tűzkőgumókkal pettyezett Füredi Mészkövel. A föld alól kikapaszkodva, régi kőfejtő gödrök közt vezet felfelé a turistaút, amely ezen a szakaszon együtt fut az Aranyember útja elnevezésű tanösvénnyel. A Tamás-hegy sűrű csereszömörce bokrokból és alacsony növényű molyhos tölgyekből álló karsztbokorerdeje ősszel színes levélpompába öltözik **(2)**. Az útközben látott, fákkal benőtt kősáncok szürke halmai elárulják, hogy alig kétszáz éve itt még szőlősgazdák kapálták a napsütötte lejtőkön termő szőlőtőkét.

A hegytetőre érkező Jókai-kilátó szellős magasából pazar balatoni körpanoráma tárul elénk a kenesei magaspártoktól a somogyi dombokon át, a vízben tükröződő Tihanyi-félszigetig. Mögöttünk a Balaton-felvidék erdőborította, völgyekkel és kis medencékkel tagolt lankás vonulatai sorakoznak.

Utunkat K felé folytatva érdekes kőbarázdák mellett haladunk; a mészkö talaj alatti oldódása, a karsztosodás hozta létre e sajátos karrfelszínt.

A hegytetőről visszafordulva a K jelzésen, a tanösvény tábláinak kíséretében ereszkedünk le a városba. A ligetekkel váltakozó dolomit és mészkö sziklagyepek melegkedvelő növény- és állatfajok otthonai. Rendkívül értékes hazai orchidea-félék (kosborok) élnek az árvalányhajas lejtőkön, mint a vitézvirág **(3)**.

A házak közt a jobbra tartó utcán jutunk vissza a barlang melletti parkolóba.

BALATONFÜRED-BALATONARÁCS

MEGKÖZELÍTÉS

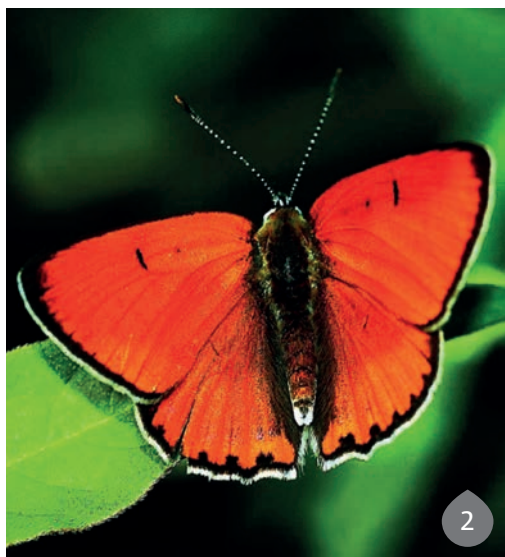
Balatonfüred ÉK-i, arácsi városrészétől, a Béke utca folytatásában aszfaltozott, majd az utolsó néhány száz méteren kőszórásos út vezet a Koloska-völgyi erdei pihenőhelyhez.

TÚRA

2 km, 50 m, 1-2 óra, gyalogos
Parkoló–Koloska-forrás–(P)–Koloska-sziklák–(Z+)–(P)–Koloska-völgy–parkoló

TUDTA-E?

A világhírű geológus és földrajztudós id. Lóczy Lajos, a Balaton-kutatás megszervezője arácsi nyaralójában írta a térség földtörténetét bemutató monográfiáját a múlt század elején. Vörös homokkőből faragott síremléke a helyi temetőben áll.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonarács: román stílusú templom, temetőben id. Lóczy Lajos síremléke

KARSZTFORRÁS A KOLOSKA-SZIKLÁK ALATT

Kirándulásunkat kisgyermekes családoknak is ajánljuk, mivel az asztalokkal, padokkal és tűzrakó hellyel ellátott erdei pihenő melletti tágas réten **(4)** bőven jut hely játszásra, mozgásra. A közeli, kiépített Koloska-forrás karsztvize sekély, kristálytiszta vizű mesterséges tavacskában gyűlik össze, majd az erdőszéli Koloska-patakban csobogva szalad a Balaton felé.

A forrás fölötti tisztás túloldalán a völgyoldalban bal kéz felé folytatódik a természeti értékeket bemutató tanösvény **(3)**. A lépcsőkkel ellátott, szerpentinező gyalogúton 10 perc alatt kapaszkodunk fel a Koloska-sziklákhöz **(1)**. Tetejükről elragadó panoráma tárul elénk. A 200 millió éves dolomitból álló szirtek függőlegesen szakadnak a szédítő mélységbe. Az aprózódásra igencsak hajlamos kőzetből a csapadékvizek eróziója és a téli fagyok szinte a szemünk láttára formálnak egyre jobban elkü-

lönülő kőtornyokat. Oldalukon sziklai ternyék virágzanak.

A kilátóponttól továbbvezető tanösvény alacsony növésű karsztbokorerdővel borított fennsíkron visz bennünket észak felé. Az apró tisztásokon őszi csillagvirág, kis apolló lepke és színpompás tűzlepkék **(2)** kerülnek elénk. Néhány száz méter után a völgytalpra leereszkedve visszafelé indulunk.

A földszerkezeti mozgások nemcsak a sziklákat emelték itt magasba néhány millió év alatt, hanem időközben mély szurdokvölgyek is bevésődtek. Tipikus példája ennek a Koloska-völgy, melynek száraz, időszakos patakmedrét lefelé követve érkezünk vissza a pihenőhelyhez.

Aki nem fáradt el a túra során, még kipróbálhatja erejét és ügyességét a szomszédos erdei tornapályán.

4

MEGKÖZELÍTÉS

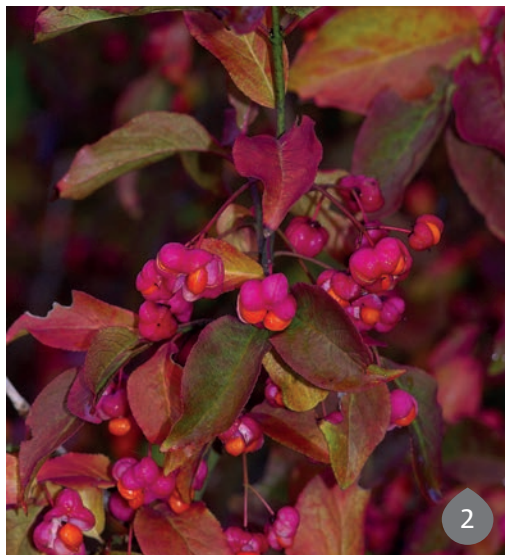
Felsőörs ÉNy-i végén, a sportpályákat a házak felől gyalogosan megkerülve, vagy a Táncsics és Kisperjési utcákon gépkocsival is eljuthatunk a táblával jelzett geológiai bemutatóhely bejáratához.

TÚRA

1 km, 30 m, 1 óra, gyalogos
Erdősarok–(Z)–geológiai tanösvény–(Z)–Malomvölgy

TUDTA-E?

A geológusok az egész világon pelsoi emeletnek nevezik a felsőörsi földtani szelvényben is látható 240 millió éves kőzetrétegsort. A név a Balaton római kori elnevezéséből (Lacus Pelso) származik.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Felsőörs: Árpád-kori templom
Alsóörs: Török-ház

A BfNPI által fenntartott Forrás-hegyi Geológiai Bemutatóhelyhez jól taposott gyalogösvény visz le bennünket a középkorú csererdő borostyánnal benőtt fái közt. A Bakony–Balaton Geopark egyik fő nevezetességének számító területet egy kiépített tanösvényen járhatjuk körbe. Az erdőből kiérve egyenesen a rét túloldalára ballagjunk, ahonnan szép rálátás nyílik az előttünk húzódó Malom-völgyre. A gyepet övező kőkénybokrokon mezei verebek **(3)** vagy más énekesmadarak ülnek. A cserjék közt feltűnik a mérgező termésű kecskerágó **(2)** is.

Az ismertető táblától ereszkedünk le a helyi mészkőből készített lépcsőkön. A mesterségesen feltárt, kissé megdőlt kőzetrétegek változatos típusokból állnak **(4)**. A kezdeti dolomittömbök után könnyen elmálló márgák következnek, miközben az ösvényen sétálunk. Később igen kemény tűzkőgumókkal tűzdelt szürke mészkő-

rétegeket látunk. A feliratok részletesen tájékoztatnak bennünket a hajdani földtörténeti eseményekről és az ősi tengerek élővilágáról.

Mielőtt az újabb – védőtetővel is ellátott – fel-táráshoz érnénk, vegyük szemügyre a sárgás árnyalatú, gumós felszínű, jókora réteglapot. Nevezetes helyen állunk: e nemzetközileg is számon tartott földtani természeti érték a triász időszak anizusi és ladin korszakainak határát képviseli.

Folytatásában, a halványzöld színű, könnyen porló, erősen gyüredezett rétegsor (Vászolyi rétegek) az egykori tenger alatti vulkanizmus eredményeként jött létre. Nevét a Balaton-felvidék egyik legkisebb falujáról kapta.

A Z jelzésen a Malom-völgybe leereszkedve a Lovasi-séd **(1)** köveken, faágakon csobogó vizét hallgatva élvezhetjük a természet nagyszerűségét. E kis pihenő után a turistaúton visszagyalogolva jutunk újra Felsőörsre.

4

MEGKÖZELÍTÉS

Felsőörs központjában, a műemlék templom közelében parkolhatunk.

TÚRA

3 km, 50 m, 2 óra, gyalogos
Templom–(P)–forrás–(P)–Lovasi-séd–geológiai feltárás–(jelzetlen)–Szent Kereszt-hegy–(jelzetlen)–Felsőörs

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Baláca: római villa
Veszprémfajsz: kálvária és fáslegelő

TUDTA-E?

Mésztofagáták a karsztos eredetű patakok vizében képződnek. A fadarabokon, sziklákon átbukó vízből elillan az oldott szén-dioxid, így a kémiailag „feleslegessé vált” mész nyomban kicsapódik; megkövesedett kéregként vonja be az akadályt (2). Ily módon néhány évtized alatt akár méteres magasságúra is megnőhetnek e különös karsztformák.

KŐBORDÁK ÉS MÉSZTUFAGÁTAK

A község főterén álló Árpád-kori templom a középkorban nagy jelentőségű felsőörsi prépostság székhelye volt. Geológiai érdekessége, hogy alapfalait közvetlenül az itt előbukkanó triász kőzetrétegekre (Hidegkúti Dolomit) rakták a hajdani mesterek, ami jól ki-vehető az északi oldalon **(3)**. Az épület falai-ban – az uralkodó vörös homokkövön **(1)** kívül – jó néhány környékbeli kőzettípust is azonosíthat a figyelmes szemlélő. Különösen értéke-ssek a távolabbról hozott miocén korú mészkőből faragott szobrok.

Az útkanyartól a Hóvirág utcán lefelé sétálva felfrissíthetjük magunkat a kis parkkal körbe-vett forrásnál. Rövid gyaloglással, a P jelzést követve érjük el a gyors folyású Lovasi-séd völ-gyét. A patak mentén a mésztufagátak képző-dését is láthatjuk.

Lejjebb, a balról érkező mellékvölgy torkolatá-nál egy mesterséges geológiai feltárást talá-lunk. A több négyzetméteres, erősen dőlt

réteglap szinte „világít” a fák közt. A jól réteg-zett mészkő valaha a triász időszak Tethys-ten-gerében iszapként ülepedett le.

A víz mellett tovább ballagva lefelé, egy rövid kitérőt is tehetünk a jobbról becsatlakozó Ki-rály-kúti-völgybe **(4)**.

Az imént említett feltáráshoz visszatérve, az onnét induló mellékvölgy meredek, jelzetlen gyalogösvényén a rétig kaptatunk. Az erdő szélét jobb kéz felé követve érünk fel a Szent Kereszt-hegy tetejére. Az itt álló kökereszt melletti ösvény végén szinte megtorpanunk a látványtól. A lábunk előtti meredélyből egy vé-kony sziklaborda nyúlik a völgy fölé. A föld-szerkezeti mozgások hosszú idő alatt függőlegesre állították a kőzetrétegeket, me-lyek legkeményebb részeit az erózió kiprepa-rálta a völgyoldalból.

Visszafelé a mezőn át K-re tartva pár száz mé-ter után érjük el az utat, melyen begyalogol-hatunk a községbe.

MEGKÖZELÍTÉS

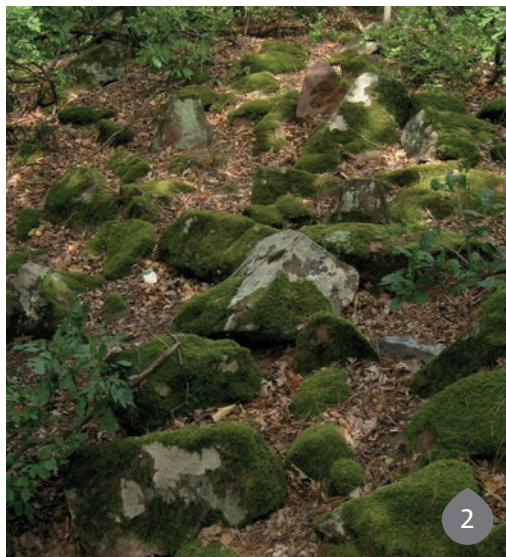
Alsóörs vasútállomásáig vonattal vagy autóbusszal utazhatunk, ugyanott autóparkolót is találunk.

TÚRA

5 km, 150 m, 3 óra, gyalogos
V.á.-(K+)-metariolit feltárás-(K+, K, KΔ)-Somlyó-hegyi kilátó-(K)-forrás-„amfiteátrum”-v.á.

TUDTA-E?

Alsóörstől északra hatalmas méretű kőbányákban termelték a vörös homokkövet. A kőfejtők rekultivációja során az egyik katlan oldalát kőlépcsős nézőtérre alakították. Az „amfiteátrum” füves előtere gyermekes családok számára is kitűnő játszótér.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Alsóörs: Török-ház
Felsőörs: Árpád-kori templom

A vasúttól az Endrődi Sándor utcán gyalogolva, néhány száz méter után bal kéz felől egy üres telket látunk. A rég felhagyott kőfejtő udvarának északi oldalát néhány méter magas, zöldszerű természetes kőfal alkotja, amely az Alsóörsi Metariolit alapszelvényét **(1)** képviseli.

E metamorf kőzet 450 millió éve, tenger alatti tűzhányóműködés eredményeként jött létre. Az irtózatos robbanások után lerakódott vulkáni törmelékanyag iszappal temetődött be, majd mélybe süllyedve a karbon időszakban átkristályosodott.

A főtca kanyarjától az elhagyott ifjúsági tábor elől indulunk a Somlyó-hegy „ostromára”. A faluszéli magányos, öreg tölgyfa után fiatal, sűrű aljnövényzetű erdőben kaptatunk. Útközben egy kis tisztás rönkpadjai mellől már megpillanthatjuk a Balaton itt-ott megcsillanó víztükrét.

Újabb nekirugaskodással hamarosan a tetőre érkezünk. Az ott magasodó kilátóról pazar látvány tárul elénk. Tihany felé a tópartot végig

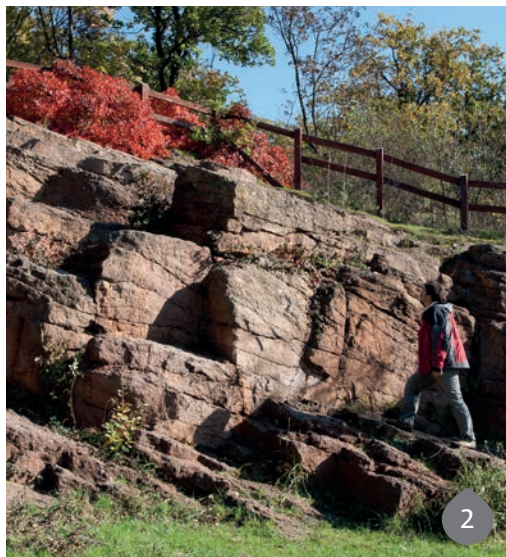
nadas öblök és beépített félszigetek hullámvonala alkotja. ÉK-i irányban a sűrű erdőből elővillan későbbi úti célunk, egy hajdani kőbánya világosabb foltja.

A kilátó mögötti keskeny hegygerincen „színes” sétát tehetünk. Az itt húzódó tektonikus feltolódás darabokra tördelte a perm időségi homokkővet. A kisebb-nagyobb fakövörös kőtömböket a fák alatti árnyékban vastag élénkzöld moharéteg vonta be **(2)**. A szabadon maradt felületeken kékeszöld zuzmótelepek tenyésznek. A színhatást őszelel vérpirosba öltöző cserszömörccék és haragoszöld tülevelű feketefenyők szürke törzsei gazdagítják. A színekavalkádkhoz még az aranyos bábrablók is hozzájárulnak **(3)**.

A hegyről visszaereszkedve a házak közt balra fordulunk, és a K jelzés az Alsóörsi-séd csobogó forrása mellett elvezet a kőbányához. Mielőtt visszaindulnánk, az „amfiteátrum” **(4)** kőlépcsőin ülve hallgassuk egy kicsit a környező sűrűségben trillázó énekesmadarak előadását.

BALATONALMÁDI-KÁPTALANFÜRED

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Balatonalmádi: Vörös homokkő tanösvény
Alsóörs: Török-ház, kőbánya amfiteátrum, metariolit geológiai alapszelvény

MEGKÖZELÍTÉS

Káptalanfüred vasútállomásától, illetve mögötte, a 71-es főútról a gyermektáborokhoz vezető utcákon, a S+ jelzést követve gépkocsival is eljuthatunk a Köcsi-tó melletti autóparkolóhoz.

TÚRA

3 km, 150 m, 2 óra, gyalogos
Parkoló–(ST)–Köcsi-tó–geológiai bemutatóhely–(ST)–(S+)–(K)–Szabadság-kilátó–(S)–Nagy-kő-óra–(S)–vasútállomás

TUDTA-E?

A vörös homokkő sziklákon tengődő, alacsony, vékony törzsű, többől elágazó, girbe-gurba tölgyfák száz évesnél is öregebbek. A magyarázat egyszerű: a szinte humusz nélküli, igen gyenge termőképességű, gyorsan kiszáradó savanyú váztagon csak rendkívül lassan tudnak növekedni.

BARANGOLÁS A VÖRÖS HOMOKKÖVÖN

A hangulatos kirándulólékhelyként ismert Köcsi-tó környékét **(4)** minden évszakban érdemes felkeresni. Tágas rétjén tavasszal kosborfélék, értékes védett növények virágoznak. A nagyrészt benádasodott vizes élőhely békák **(3)** és mocsári teknősök számára nyújt menedéket.

A lefolyástalan térszín agyagos üledéke összegyűjti a csapadékvizeket, ebből táplálkozik a tó. A vízzáró réteg alatt mindenütt vörös homokkő fekszik. E látványos kőzet sajátos színező eleme a Balaton környéki tájnak. Természetes kibúváásokban és építőköként is gyakran találkozhatunk vele.

Képződéséről a területet körbejáró Köcsi-tói tanösvény táblája tájékoztat. 270 millió éve az őskörnyezet még egészen más képet mutatott. A Balatonnak híre-hamva se' volt; a mai somogyi részeken egy erősen pusztuló hegység húzódott, míg a Bakony helyén egy süllyedő szárazföldi medence terült el. A perm időszak végének meleg, száraz éghajlatán galériaerdőkkel övezett, ritkán megáradó folyók szállították hordalékukat e tájra. Vastól vörös-

re színezett kavicsos-homokos üledékük lerakódva kemény kőzetté cementálódott. Mindezt a geológiai bemutatóhelyé **(2)** alakított kis kőfejtőben is tanulmányozhatjuk; a megdőlte réteglapokon sétálva tulajdonképpen a hajdani folyómederben járunk.

Ugyancsak homokkő alkotja a Ny-ra emelkedő Csere-hegyet. Ebből építették a tetején magasodó Szabadság-kilátót is **(1)**. Teraszáról áttekinthetjük a Balaton egész keleti medencéjét; különösen szép ebből az irányból a Tihanyi-félsziget.

A sűrű erdőn átvezető turistaúton jutunk le a Nagy-kő-orrához. A tektonikus erők által szeszszabdalt kőtömeg valóban vöröslő orrként emelkedik ki a tájból. Némelyik szikláján még jól látszik a feltolódásos csúszó mozgás kőbe karcolt nyoma.

Az érdekes kőformákat borító ritkás „törpe erdőből” továbbvezető ösvény mentén néhol lekerekített kőtömbök, kisebb-nagyobb görgöttegek árulkodnak arról, hogy 9 millió éve még a Pannon-tó hullámverése ostromolta e hegyoldalakat.

MEGKÖZELÍTÉS

Litér Balaton felőli végén, a 72-es főút melletti autóspihenőnél parkolhatunk. Ugyanitt autóbúsmegálló is van.

TÚRA

3 km, 60 m, 1,5 óra, gyalogos
Parkoló–(jelzetlen)–geológiai feltárás–Mogyorós-hegy–(K)–parkoló–(K)–közpark

TUDTA-E?

A Balaton-felvidék hosszában végighúzódó tektonikus feltolódási zóna elvetési magassága Litérnél 1,5 km. Az évmilliók folyamán csaknem függőlegesen ennyit mozdultak el egymás mellett a kőzettömegek.

ÉRDEMES MEGNÉZNI

Litér: középkori templom
Balatonfűzfő: Mámái-templomrom

A „BECSÍPETT” METABAZALT

A község DK-i szélső házai mellett a József Attila utca kivisz bennünket egy dús fűvű rétre, ahol a villanyvezetékét követve fél kilométer gyaloglás után érkezünk a bokroknál álló, balról második villanyoszlophoz. Ennek tövében bukkan elő a Litéri Metabazalt geológiai alapszelvénye egy néhány méter átmérőjű mesterseges feltárásban. A sötétzöld árnyalatú, 400 millió éves kőzet **(2)** egyedül itt látható felszínen az egész országban. A Bendola-patak déli oldalán, a völgy mentén húzódó nevezetes Litéri-feltolódás kettős törésvonala között – pár száz méteres tektonikus blokkként becsípődve – emelkedett ki a mélyből sok millió év alatt. Az átalakult kőzet eredetileg robbanásos vulkáni anyagként keletkezett a szilur időszakban, majd a karbonban metamorfizálódott, amit fénylő felülete és palás szerkezete is mutat.

A feltárástól a fenyőerdős domb felé tekintve fehéresszürke kőtornyok tűnnek szemünkbe. A különös alakzatok kiformalódása

a természeti erők munkájának eredménye. A kiemelkedő domboldalról a kőzetszerkezeti mozgások miatt összemorzsolódott, laza dolomittörmelék lepusztult, míg a keményebb részek kipreparálódva toronyszerű formát vettek fel.

Ezután gyalogoljunk fel a Mogyorós-hegy tejére. A ritka növényeket és rovarokat éltető gyepes vegetációt cserjések foltjai tarkítják. Márciusban tavaszi héricsek sárga virágai díszítik a hegyoldalt **(4)**, és a fűszálak közt darázspókok szövik hálójukat **(3)**.

A tetőről szép kilátás nyílik a Veszprémi-fennsíkra, a hajmáskéri lőtér pusztaságára és a mögöttük húzódó bakonyi hegyvonulatokra.

A parkolóhoz visszatérve a főút túloldalán, a Határ utcán sétáljunk tovább a közeli Közparkig. Egy pihenőhely és játszótérre alakított régi kőfejtőhöz érkezünk. A meredek bányafalakon jól kivehetők a rideg kőzettömeget felaprózó törések, a Litéri-feltolódás itteni nyomai **(1)**.

